

Касимова Г.А.,

Тошкент молия институти «Пенсия иши»
кафедраси доценти, иқтисод фанлари
номзоди;

Рухитдинов Б.М.,

Тошкент молия институти «Пенсия иши»
мутахассислиги магистранти

ПЕНСИЯ ЖАМҒАРМАСИ ДАРОМАДЛАРИ ШАКЛЛАНИШИ МАСАЛАЛАРИ

КАСИМОВА Г.А., РУХИТДИНОВ Б.М. ПЕНСИЯ ЖАМҒАРМАСИ ДАРОМАДЛАРИ ШАКЛЛАНИШИ МАСАЛАЛАРИ

Мақола фуқароларнинг пенсия таъминоти тизимида Пенсия жамғармаси даромадларининг аҳамияти ва моҳиятини ўрганишга бағишланган. Мақолада Пенсия жамғармаси даромадларининг турлари ва шакллари таҳлил қилинган. Ўзбекистонда Пенсия жамғармаси даромадларининг барқарорлигини таъминлаш масалалари кўриб чиқилган.

Таянч иборалар: Пенсия тизими, пенсия таъминоти, пенсия турлари, Пенсия жамғармаси даромадлари, ижтимоий сиёсат, ижтимоий суғурта, суғурта бадаллари, Давлат бюджети, солиқ сиёсати, солиқ ҳисоботлари.

КАСИМОВА Г.А., РУХИТДИНОВ Б.М. ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ ПЕНСИОННОГО ФОНДА

Статья посвящена изучению сущности и значения доходов Пенсионного фонда в системе пенсионного обеспечения граждан. В статье анализируются виды и формы доходов Пенсионного фонда. Рассматриваются вопросы обеспечения стабильности доходов Пенсионного фонда в Узбекистане.

Ключевые слова: Пенсионная система, пенсионное обеспечение, виды пенсий, доходы Пенсионного фонда, социальная политика, социальное страхование, страховые взносы, Государственный бюджет, налоговая политика, налоговые отчеты.

KASIMOVA G.A., RUXITDINOV B.M. THE ISSUES OF PENSION FUND REVENUES FORMING

In the article are considered issues of pension system in social security system. There are analyzed types and forms of the of the Pension fund revenues. There are also studied problems of sustainable inflows of Pension Fund incomes.

Keywords: Pension system, pension supply, pension prospects, Pension fund, social insurance, insurance cost, Public budget, tax policy, tax reports.

Ватанимиз халқи тарихан ва келиб чиқиш жиҳатидан меҳмондўст, инсоний хислатларни қадрловчи, қўни-қўшни, ёру-бродарларига меҳрибон, дардкаш, дунё халқлари ичида юксак эътирофга сазовор халқдир. Кексаларни эъозлаш, уларга ғамхўрлик қилиш, боқувчисидан айрилганларнинг бошини силаш, уларга ёрдам кўрсатиш, ногиронларнинг дардига малҳам бўлиш ва аҳолининг бошқа қийналган қатламларига меҳр кўрсатиш тушунчалари барча динларда устувор вазифа сифатида эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов айтганларидек, «... Биз танлаган ва машҳур беш тамойилга асосланган тараққиёт моделининг нақадар ҳаққоний ва самарали экани биз қураётган янги демократик тизимда, иқтисодийимиз ривожланишининг барқарор, барчани ҳайратда қолдираётган суръатларида, халқимизнинг ҳаёт даражаси ва сифати ортиб бораётганида ўзининг амалий тасдиғини топмоқда. Ўтган даврда биз дуч келган оғир синов ва муаммоларга қарамасдан, мустақиллик йилларида Ўзбекистон иқтисодийи қарийб 5 баробар, аҳоли даромадлари жон бошига ўртача 8,7 баробар ўсганини, мамлакатимиз аҳолиси бу даврда 1,5 марта кўпайиб, 2015 йилнинг 1 январидан 31 миллион 500 минг кишини ташкил этишини инobatга оладиган бўлсак, бундай улкан натижаларга эришганимизни, очиғини айтганда, баъзан тасаввур қилишнинг ўзи ҳам қийин. ... Хонадонларимиз кўрки бўлган пири бадавлат кексаларимизни ҳар томонлама қадрлаш мақсадида мамлакатимизда катта ишлар амалга оширилмоқда. Шу йилнинг ўзида уларга давлат бюджети ҳисобидан 11 триллион 618 миллиард сўмдан ортиқ пенсия, 105 миллиард сўмдан зиёд нафақалар тўлангани бунинг амалий тасдиғидир»¹.

Конституциямиз негизига қўйилган талаб ва қоидаларга тўлиқ мос келадиган, дунё ҳамжамиятида «Ўзбек модели» деб ном

¹ Каримов И.А. Мамлакатимизни демократик янгилаш ва модернизация қилишга қаратилган тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириш – бош мақсадимиздир. // Президент Ислон Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 22 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. // «Халқ сўзи» газетаси, 2014 йил 6 декабрь.

қозонган, мамлакатимизни ислоҳ этиш ва модернизация қилиш йўли нақадар тўғри эканини бугун ҳаётнинг ўзи тасдиқлаб бермоқда. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 39-моддасида айнан шу йўналишдаги ишларнинг муҳим ва устуворлиги белгиланган. «Ҳар ким қариганда, меҳнат лаёқатини йўқотганда, шунингдек боқувчисидан маҳрум бўлганда ва қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ижтимоий таъминот олиш ҳуқуқига эга. Пенсиялар, нафақалар, ижтимоий ёрдам бошқа турларининг миқдори расман белгилаб қўйилган тирикчилик учун зарур энг кам миқдордан оз бўлиши мумкин эмас»² дейилган.

Фуқароларнинг Конституция ва қонунларда мустаҳкамланган ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишни давлат томонидан таъминлашга аҳолига ёрдам берадиган воқитлар, усуллар ва шарт-шароитлар мажмуи «кафолат» тушунчасини беради. Кафолатнинг асосий вазифаси фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини амалга ошириш жараёнида вужудга келадиган тўсиқларни бартараф этиш билан боғлиқ бўлган мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлашдир. Иқтисодий кафолатларга: адолатли истеъмол саватини давлат томонидан расмий равишда мустаҳкамлаш, минимал ойлик иш ҳақи миқдорини белгилаш, давлат томонидан аҳолининг кам таъминланган қатлами, вояга етмаганлар, пенсионерлар ва ногиронларни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ҳам киради.

Президентимиз Ислон Каримов мамлакатимизни 2014 йилда ижтимоий-иқтисодий

² Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. - Т.: «Ўзбекистон». 2008. -40-б.

ривожлантириш якунлари ва 2015 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 16 январдаги мажлисидаги маърузаларида таъкилаганларидек, аҳоли фаровонлиги ва турмуш даражасини муттасил ошириш билан боғлиқ масалалар доимо эътиборимиз марказида бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади. Турли муассаса ва хизматлар, биринчи навбатда, пенсия, ижтимоий таъминот ва тиббий хизмат кўрсатиш муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва зарур даражада назорат қилиш масалалари¹ бугунги кунда жуда муҳимдир.

Албатта, ғамхўрлик қилиш, меҳр кўрсатиш турли тадбирлар ўтказишда эмас, балки ижтимоий ҳимояга мухтож шахсларнинг моддий эҳтиёжларини қондириш, уларни бошқалардан кам бўлмасдан яшашига имкон яратиш билан намоён бўлиши лозим. Шу билан бирга, бу ишлар бир марта ёки муайян вақтда эмас, балки доимий тарзда амалга ошириб борилиши зарур. Юртимизда ушбу масъулиятли вазифани бажариш Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси зиммасига юклатилган.

Пенсия жамғармаси – кексалар, меҳнат қобилиятини вақтинча ёки бутунлай йўқотган, боқувчисидан айрилган ва аҳолининг бошқа айрим ижтимоий муҳофазага мухтож қатламларини ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватловчи ижтимоий-молиявий муассаса ҳисобланади.

Юқорида қайд этилган вазифаларни амалга ошириш учун Пенсия жамғармаси мустаҳкам ва узлуксиз даромад манбаига эга бўлиши лозим.

Пенсия жамғармаси даромадлари – ҳуқуқий ҳужжатлар билан белгиланган вазифаларни амалга ошириш учун қонун ҳужжатларига мувофиқ юридик ва жисмоний шахслар томонидан мажбурий ёки ихтиёрий равишда тўланадиган (ундириладиган) молиявий ресурслардир. Қонун ҳужжатларида белгиланган ҳар бир вазифаларни амалга ошириш учун сарфланадиган маблағларнинг манбалари барқарор ва меъёрий-ҳуқуқий асосланган бўлиши лозим. Бу ижтимоий ҳимоя вазифаларини мунтазам ва узлуксиз амалга оширилишини таъминлайди. Пенсия жамғармаси даромадларининг барқарор ва узлуксиз бўлишини таъминлаш, келажакдаги тушумларни прогнозлаштириш учун аввало даромадларнинг турлари ҳамда шакллари бўйича фарқлаб олиш зарур. Пенсия жамғармаси даромадларининг турлари ва шакллари бўйича фарқлаш, таҳлил қилиш ва истиқболдаги режаларни белгилашда тўғри ёндашув асосида хулоса чиқарилишини таъминлайди. Табиийки, жамиятдаги демографик, иқтисодий, ижтимоий, ҳатто юз бераётган сиёсий вазиятлар ҳам Пенсия жамғармасининг молиявий ҳолатига салбий таъсир кўрсатиб, келажакда ўз вазифаларини тўлақонли бажара олмаслигига сабаб бўлиши мумкин.

Республикамизда ўтказилган мазкур ислохотлар биринчи навбатда Пенсия жамғармасининг молиявий барқарорлигини таъминлаш ва маблағларнинг мақсадли сарфланишига қаратилди. Шу билан бирга, миллий пенсия таъминоти тизими даромадлар манбаларини мустаҳкамлашнинг муҳим ҳуқуқий асоси ва шаклланиш тарихи бўлди. Ўзбекистон Республикасининг Бюджет Кодекси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 19 февралдаги 30-сонли қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси тўғрисида»ги Низомда Пенсия жамғармасига тушумлар номма-ном санаб ўтилган. Ушбу тушумларнинг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда

¹ Каримов И.А. 2015 йилда иқтисодиётимизда туб таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, модернизация ва диверсификация жараёнларини изчил давом эттириш ҳисобидан хусусий мулк ва хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб бериш – устувор вазифамиздир. // Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг мамлакатимизни 2014 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2015 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси. // «Халқ сўзи» газетаси, 2015 йил 17 январь.

1-жадвал. Пенсия жамғармаси даромадларининг турлари¹

Юридик шахслар томонидан тўланадиган тўловлар	Жисмоний шахслар томонидан тўланадиган тўловлар	Транзит тушумлар
Белгиланган миқдордаги ягона ижтимоий тўлов тушумлари	Ходимларнинг иш ҳақидан тўланадиган суғурта бадаллари	Меҳнатда майиб бўлганлик ёки касб касаллиги оқибатида ногирон бўлганларга пенсиялар тўлаш харажатларини қоплаш учун регрессив талаблар (даъволар) бўйича иш берувчилар ва фуқаролардан ундириладиган маблағларнинг 85 фоизи
Алоҳида юридик шахсларнинг ижтимоий суғурта бадаллари	Якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан тўланадиган суғурта бадаллари	Муддатидан олдин тайинланган ёшга доир пенсияларни тўлаш харажатларини қоплаш учун ўтказиладиган Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг Бандликка қўмаклашиш жамғармаси маблағлари
Мажбурий ажратмалар	Деҳқон хўжалиги аъзолари томонидан тўланадиган суғурта бадаллари	Имтиёзли пенсияларни тўлаш харажатларини қоплаш ҳисобига ўтказиладиган юридик шахслар маблағлари
Бошқа тушумлар	Якка тартибдаги тадбиркорларга ёлланган ишчиларнинг суғурта бадаллари (2015 йил 15 майдаги ПФ-4725)	Юридик шахс тугатилганда, қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкати), фермер ва деҳқон хўжалиги қайта ташкил этилганда ёки тугатилганда меҳнат вазифаларини бажариш билан боғлиқ ҳолда майиб бўлган, касб касаллигига чалинган ёки соғлиғига бошқача шикаст етказилган ходимга етказилган зарарни қоплаш учун тўланадиган суммалар
	Бошқа тушумлар	Бошқа тушумлар

даромадларни уч турга ва уч шаклга ажратиш мумкин (1-жадвал).

Жадвалда келтирилганидек, Пенсия жамғармасига тушумларни уларнинг хусусиятлари ва тўловчиларидан келиб чиққан ҳолда уч гуруҳга бўлиш мумкин. Юридик шахслар томонидан тўланадиган тўловлар – қонун ҳужжатлари билан белгиланган тартибда юридик шахслар томонидан мажбурий асосда тўланадиган, ундириладиган ёки ихтиёрий асосда тўланадиган тушумлар.

Жисмоний шахслар томонидан тўланадиган тўловлар – қонун ҳужжатлари билан белгиланган тартибда жисмоний шахслар ёки уларнинг иш берувчилари (жисмоний шахс) томонидан мажбурий асосда тўла-

надиган, ундириладиган ёки ихтиёрий асосда тўланадиган тушумлар.

Транзит тўловлар – Пенсия жамғармасининг маблағлари ҳисобидан тўланган (тўланадиган), аммо қонун ҳужжатларида ҳақиқий тўловчилари белгиланган харажатларини қоплаш учун бошқа шахслардан олинадиган (ундириладиган) тушумлар.

Шундай ҳолатлардаги вазиятни тўғри баҳолаш, юзага келаётган ёки юзага келиши кутилаётган муаммоларни оқилона ҳал этиш мақсадида мамлакатимизда мустақилликка эришганимиздан сўнг пенсия таъминоти тизимида бугунги кунга қадар бир неча бор ислохотлар ўтказилди:

– 1991 йил 14 январда Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг «ССЖИ Пенсия фондининг Ўзбекистон жумҳурияти бўлимини ташкил этиш тўғрисида»ги 9-сон қарорига асосан Пенсия фондининг пул маблағлари давлат бюджети таркибидан алоҳида ажратилди;

– Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ва Ўзбекистон Касаба уюш-

¹ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 19 февралдаги «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 30-сонли Қарори. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 8-сон, 62-модда, 44-45-сон, 387-модда.

2-жадвал. Пенсия жамғармаси даромадларининг шакллари¹

Пенсия жамғармаси даромадларининг шакллари		
Мажбурий тартибда ундириладиган тушумлар	Ихтиёрий равишда тўланадиган тушумлар	Молиявий фаолият фойдаси
Қонун ҳужжатларига асосан юридик ва жисмоний шахслар томонидан тўланиши мажбурийлиги кўрсатилган тушумлар	Қонун ҳужжатларига асосан юридик ва жисмоний шахслар учун ихтиёрий тартибда тўланадиган ёки тўланиши тақиқланмаган тўловлар	Пенсия жамғармасидаги вақтинча бўш турган активлардан молиявий фаолиятда фойдаланиш орқали олинадиган даромадлар

малари Федерацияси Кенгашининг 1993 йил 4 августдаги «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий суғурта жамғармасини ташкил этиш тўғрисида»ги 391-сон қарорига асосан Собиқ иттифоқ Пенсия фондининг Ўзбекистон Республика бўлими негизда Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий суғурта жамғармаси ташкил этилди;

– 1996 йил 27 декабрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлиги ҳузурида Пенсия жамғармасини ташкил этиш тўғрисида»ги 459-сонли қарорига асосан Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий суғурта жамғармаси Ижтимоий таъминот вазирлиги ҳузуридаги Пенсия жамғармасига айлантирилди;

– 2000 йил 15 ноябрдаги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси Пенсия таъминоти тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 444-сон қарорига асосан Ижтимоий таъминот вазирлиги ҳузуридаги Пенсия жамғармаси 2001 йил 1 январдан Ўзбекистон Республикасининг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига айлантирилди ва жамғармага мажбурий тўловлар давлат солиқлари ва йиғимларига тенглаштирилди;

– 2004 йил 21 октябрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Бюджетдан ташқари пенсия жамғармасини бошқаришни янада такомиллаштириш тўғрисида»ги 490-сонли қарори билан Ўзбекистон Республикасининг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси Молия вазирлиги

ҳузуридаги Пенсия жамғармасига айлантирилди;

– Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 30 декабрдаги «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг ташкилий тузилмасини шакллантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-1252-сонли қарорига асосан Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига пенсия таъминотини амалга ошириш билан боғлиқ бошқа ваколатлар тўлиқ ўтказилди.

Пенсия жамғармасини келажақда кутаётган молиявий харажатларни прогнозлаштириш, уларга тайёргарлик кўриш, даромад манбаларининг барқарорлигини таъминлаш бугунги кунда нафақат Ўзбекистоннинг, балки дунёнинг кўплаб мамлакатларининг иқтисодчи олимлари ва давлат арбобларини чуқур ўйлашга мажбур қилмоқда. Чунки, дунёда юз бераётган демографик, ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий вазият бу соҳада олиб борилаётган ишларни бир зумда ўз йўналишидан чиқариб юбориши ҳеч гап эмас. Мазкур жараёнларни маҳаллий доирада таҳлил қилиш учун Тошкент вилояти кўрсаткичлари танланди. Тошкент вилояти доимий аҳолисининг сони 2015 йилнинг 1 январь ҳолатига 2 750 минг нафарни ташкил этди.

2015 йилнинг 1 январь ҳолатига пенсия олувчилар сони 285 007 нафарни ташкил этиб, бу ўтган йилга нисбатан 4193 нафarga кўп демақдир. Пенсия олувчиларнинг: 223 066 нафари (78,3%) ёшга доир; 27 172 нафари (9,5%) ногиронлик; 16 312 нафари (5,7%) боқувчисини йўқотганлик пенсиялари; 18 457 нафари (6,5%) ижтимоий нафақа олувчиларни ташкил этди.

¹ Тадқиқотлар жараёнида ўрганилган пенсия таъминотига оид қонунчилик ҳужжатлари ва адабиётлар асосида тайёрланди.

3-жадвал. Тошкент вилоятида 2016-2031 йилги ёшга доир пенсия олувчилар сонининг ўзгариши бўйича прогноз кўрсаткичлар¹

Йиллар	55 ёшдан ошган аёллар сони	60 ёшдан ошган эркаклар сони	Жами	Ўлим даражаси	Жами 60 ёшдан ошган эркаклар ва 55 ёшдан ошган аёллар сони	Ёшга доир пенсия олувчи коэффициенти	Ёшга доир пенсия олувчилар сони	Ўтган йилга нисбатан ўсиш, %да	2016 йилга нисбатан ўсиш, %да
2016	195450	98814	294264	9711	284553	82	233334		
2017	211257	109308	320565	10579	309986	82	254189	108,9	108,9
2018	227064	120390	347454	11466	335988	82	275510	108,4	118,1
2019	243299	132468	375767	12400	363367	82	297961	108,1	127,7
2020	259882	145912	405794	13391	392403	82	321770	108,0	137,9
2021	276563	159262	435825	14382	421443	82	345583	107,4	148,1
2022	293102	173551	466653	15400	451253	82	370028	107,1	158,6
2023	309336	188704	498040	16435	481605	82	394916	106,7	169,2
2024	325788	204094	529882	17486	512396	82	420165	106,4	180,1
2025	341493	219636	561129	18517	542612	82	444942	105,9	190,7
2026	357865	234991	592856	19564	573292	82	470099	105,7	201,5
2027	373341	249826	623167	20565	602602	82	494134	105,1	211,8
2028	390312	264716	655028	21616	633412	82	519398	105,1	222,6
2029	407824	279412	687236	22679	664557	82	544937	104,9	233,5
2030	424129	294226	718355	23706	694649	82	569612	104,5	244,1
2031	440041	308803	748844	24712	724132	82	593788	104,2	254,5

¹ Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг Тошкент вилояти бўлими маълумотлари асосида тайёрланди.

4-жадвал. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг 2016-2031 йилги харажатлар прогнози¹

Йиллар	Ёшга доир пенсия олувчилар сони	Ўртача пенсия миқдори йиллик 15 % индексация билан, млн. сўмда	Пенсия харажатлари, млн. сўмда	Ўтган йилга нисбатан ўсиш, %да	2016 йилга нисбатан ўсиш, %да
2016	233334	0,380	88 666,8		
2017	254189	0,437	111 080,5	125,3	125,3
2018	275510	0,503	138 457,6	124,6	156,2
2019	297961	0,578	172 201,2	124,4	194,2
2020	321770	0,665	213 855,7	124,2	241,2
2021	345583	0,764	264 134,6	123,5	297,9
2022	370028	0,879	325 240,8	123,1	366,8
2023	394916	1,011	399 183,9	122,7	450,2
2024	420165	1,162	488 411,4	122,4	550,8
2025	444942	1,337	594 794,9	121,8	670,8
2026	470099	1,537	722 689,2	121,5	815,1
2027	494134	1,768	873 583,9	120,9	985,2
2028	519398	2,033	1 055 985,3	120,9	1 191,0
2029	544937	2,338	1 274 094,8	120,7	1 436,9
2030	569612	2,689	1 531 555,7	120,2	1 727,3
2031	593788	3,092	1 836 043,1	119,9	2 070,7

Тошкент вилоятида жорий йилнинг 1 январ ҳолатига 55 ёшдан ошган аёллар ва 60 ёшдан ошган эркаклар сони 269 878 нафарни ташкил этди. Шундан, 223 066 нафари ёки 82,6 фоизи ёшига доир пенсия олади. 2014 йил якунлари бўйича Тошкент вилоятида қайд этилган ўлимлар сони 16215 тани ташкил этди. Агар 55 ёшдан ошган аёллар ва 60 ёшдан ошган эркаклар ўртасидаги ўлимлар сони жами аҳолига нисбатан ўртача 60 фоизни ташкил этган бўлса, 55 ёшдан ошган аёллар ва 60 ёшдан ошган эркакларнинг пенсия олиш ҳуқуқи юзага келадиган шахсларнинг сони ўртача 82 фоизни ташкил этади. 3-жадвалда 2031 йилда Тошкент вилоятида ёшга доир пенсия олувчилар сонининг ўзгариши тахминини кўришимиз мумкин.

3-жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, ёшга доир пенсия олувчилар сони 2016 йилдаги 233 334 нафардан 2031 йилда (15 йилдан сўнг), 593 788 нафарга етади

¹ Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг Тошкент вилояти бўлими маълумотлари асосида тайёрланди.

ёки бу кўрсаткич 2,5 баробарга кўпаяди. 4-жадвалдаги таҳлилий маълумотлардан кўриниб турибдики, 2031 йилда Пенсия жамғармаси пул маблағлари миқдорини 20 баробарга ошириш талаб этилади.

Агар бу борада чуқур ўйлаб, зарур чоралар кўрилмаса, мамлакатимизда пенсия таъминоти тизимида жуда катта қийинчиликлар юзага келиши кутилмоқда. Пенсия таъминоти тизимида юзага келиши мумкин бўлган муаммоларнинг олдини олиш, Пенсия жамғармасининг даромадларини ошириш учун қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш тавсия этилади:

- аҳолининг пенсияга бўлган муҳтожлигини кескин қисқартириш – ҳар бир бўлажак пенсионерларнинг ўз бизнесини ташкил қилишига кўмаклашиш, яъни ҳар бир фуқаро расмий ишлаётган иши билан бирга узоқ муддат даромад келтирадиган кичик бизнесни ташкил қилиши лозим;

- аҳоли даромадларини ошириш орқали, банкдаги жамғармаларни кўпайтириш – аҳоли ўзининг ойлик маошидан жамғариб борадиган бўлса, қариганда ёки меҳнат

қобилиятини йўқотганда жамғармаларидан келадиган ойлик даромадлари унинг эҳтиёжларини қисман қоплайди;

- аҳолининг пенсия олиш манбалари сонини кўпайтириш – жамғариб бориладиган пенсия тизимини ривожлантириш, хусусий, корпоратив пенсия тизимини амалиётга тадбиқ этиш;

- барқарор иш ўринларини ташкил қилиш ҳисобига Пенсия жамғармаси даромадларига бадал тўловчилар сонини кўпайтириш;

- норасмий банд бўлган аҳолининг топган даромадидан Пенсия жамғармасига қатъий белгиланган мажбурий бадал тўловини ташкил қилиш механизминини ишлаб чиқиш.

Адабиётлар:

1. Каримов И.А. Мамлакатимизни демократик янгилаш ва модернизация қилишга қаратилган тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириш – бош мақсадимиздир. // Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 22 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. // «Халқ сўзи» газетаси, 2014 йил 6 декабрь.

2. Каримов И.А. 2015 йилда иқтисодиётимизда туб таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, модернизация ва диверсификация жараёнларини изчил давом эттириш ҳисобидан хусусий мулк ва хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб бериш – устувор вазифамиздир. // Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг мамлакатимизни 2014 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2015 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси. // «Халқ сўзи» газетаси, 2015 йил 17 январь.

3. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: «Ўзбекистон». 2008. -40-б.

4. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси. – Т.: «Адолат», 2013. -40-б.

5. Ўзбекистон Республикасининг Бюджет кодекси. 2013 йил 27 декабрь.

6. Ўзбекистон Республикасининг «Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида»ги Қонуни. 1993 йил 3 сентябрь.

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 19 февралдаги «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 30-сонли Қарори. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 8-сон, 62-модда, 44-45-сон, 387-модда.

8. Социальное развитие и уровень жизни населения в Узбекистане. – Т., 2014.